

Mariël Berkhout en Roel van Dijk

Het delegeren van voorbehouden handelen op de afdeling Radiologie*

In de gezondheidszorg mag, vanzelfsprekend, niet iedereen zomaar elke handeling verrichten. De wet BIG (wet op de Beroepen voor de Individuele Gezondheidszorg) schrijft van een aantal 'voorbehouden handelingen' voor wie deze mogen verrichten. Hierbij zijn twee begrippen van belang: bevoegd en bekwaam (zie noot).

De afgelopen jaren zijn er binnen de afdelingen Radiologie verschuivingen opgetreden van taken. Zowel bij radiologen als bij laboranten is er behoefte ontstaan om een deel van de taken van de radioloog door de laborant te laten uitvoeren. Een bekend voorbeeld is het intraveneus punteren en toedienen van contrastvloeistof. Het gaat hier echter om twee voorbehouden handelingen. De laboranten zijn hiervoor niet opgeleid en dus niet bekwaam. Hoe regel je het in de praktijk dat, met inachtneming van de wetgeving, deze taken toch kunnen worden overgedragen?

Opleiding

Door de afdeling Opleidingen van het CWZ krijgen de laboranten een theoretische opleiding punctietechniek, infuussystemen en nazorg van de punctie. Vervolgens kunnen ze de eerste vaardigheden opdoen in een skillslab. Deze cursus komt grotendeels overeen met de opleiding 'Venapunctie en geneesmiddeltoediening' voor verpleegkundigen. De opleiding wordt afgesloten met een theorie- en een praktijktoets.

Tijdens de opleiding tot radiologisch laborant werd al uitgebreid aandacht gegeven aan het herkennen van bijwerkingen, zoals allergische reacties en anafylactische shock.

Het aanprikken van patiënten wordt verder geoefend op de afdeling Radiologie onder begeleiding van ervaren laboranten en uiteindelijk getoetst en afgetekend door een radioloog. Dit aftekenen gebeurt drie keer, op een speciaal daarvoor gemaakte kaart (zie figuur). Als de kaart volledig is ingevuld, dan is de laborant bekwaam om intraveneus te punteren. De laborant die nu prikt zorgt zelf dat hij bekwaam blijft door het prikken bij te houden en zondig te verbeteren. Laboranten houden voldoende ervaring door een maximum te stellen aan het aantal dat prikt.

Praktijk

Op de afdeling Radiologie van het CWZ is het al jarenlang gebruik dat de laboranten de patiënten die voor CT-scan, MRI of IVP komen, punteren en contrast inbrengen. Alvorens het onderzoek wordt ingepland, heeft de radioloog de aanvraag gelezen. Hij bepaalt of en hoeveel jodiumhoudend contrastmiddel zal worden toegediend.

Indien er zich ernstige complicaties voordoen reageert de laborant als volgt:

Eerst wordt het reanimatieteam gebeld via een speciaal semafoonsysteem. Hierbij kan een korte tekst worden ingesproken die het reanimatieteam via de semafoon hoort. Aangegeven wordt dat een patiënt onwel is geworden op de afdeling Radiologie en naar welke onderzoekkamer het reanimatieteam moet komen. Vervolgens wordt via de intercom omgeroepen dat er een reanimatie is, ook met vermelding van de kamer. Afsproken is dat alle radiologen zich terstond naar die kamer begeven. Hiermee wordt voorkomen dat de radiologen denken dat een collega wel zal gaan. Omdat reanimaties zeer zeldzaam zijn, wordt dit door de radiologen niet opgevat als overbelasting.

Protocol

- De radioloog leest voor het inplannen de aanvraag en bepaalt of en hoeveel jodiumhoudend contrastmiddel zal worden ingebracht.
- De laborant hoeft de radioloog niet meer te bellen voor het inbrengen van het contrast. Zorg dat de noodset binnen handbereik is.
- Informeer bij de patiënt naar eerdere toediening van i.v. contrast en eventuele ernstige reacties daarop.
- Leg de patiënt uit wat de bijwerkingen van het inspuiten van de contrastvloeistof zijn (vooral een geringe warmtesensatie).
- Zorg dat er altijd een tweede persoon aanwezig is tijdens het inspuiten van contrastvloeistof.

- Breng de venflon in, ga aseptisch te werk. Als het inbrengen niet lukt, de radioloog vragen om te prikken.
- Houd de patiënt tijdens het inspuiten nauwlettend in de gaten.
- Wees bedacht op mogelijke allergische reacties!
- Bij een contrastreactie (shock) het reanimatieteam bellen.
Daarna de radiologen alarmeren via de intercom: alle radiologen die dit horen, zullen hun werk neerleggen om naar de betreffende plaats te komen.
- Eventuele reacties en complicaties moeten worden vermeld op de aanvraag.

Conclusie

De wet BIG maakt het mogelijk voorbehouden handelingen te delegeren. Belangrijk is dat degene die de taken uitvoert, bekwaam is. Hiervoor zijn goede opleiding en duidelijke protocollering van groot belang.

In het CWZ blijkt de wijze van 'bekwaamverklaring' bij veneuze punctie en contrasttoediening door laboranten goed te functioneren. De betrokkenen gaan goed voorbereid zelfstandig punteren als zij zichzelf bekwaam achten en weten dat hun bekwaamheid ook erkend wordt.

Alle betrokkenen zijn tevreden dat de veneuze puncties door laboranten worden uitgevoerd. De laboranten vinden het een welkome uitbreiding van hun werkzaamheden, en het komt de efficiëntie in de kamers ten goede. De radioloog wordt minder gestoord en kan meer aandacht aan zijn overige werk schenken.

Noot

Iemand die op grond van zijn opleiding een handeling *mag* verrichten is 'bevoegd'. Hij moet echter ook bekwaam zijn. Bijvoorbeeld, het gebruik van ioniserende straling is voorbehouden aan artsen. De radioloog is door zijn opleiding tot arts bevoegd en door zijn specialisatie tot radioloog ook bekwaam. De laborant is niet bevoegd om ioniserende straling toe te dienen. Door zijn opleiding is hij echter wel bekwaam. Hij kan zijn vak uitoefenen omdat deze voorbehouden handelingen zijn gedelegeerd. De radioloog kan bij een individuele patiënt mondeling aanwijzingen geven. Het leeuwendeel van werkzaamheden van de laborant is echter gedelegeerd via protocollen. Veel van deze protocollen zijn schriftelijk vastgelegd, maar er kunnen ook ongeschreven regels zijn. Vroeger werd deze vorm van delegatie 'de verlengde-armconstructie' genoemd.

Mw. M.E. Berkhout, radiologisch laborant/kwaliteitsfunctionaris

[Dr. R. van Dijk Azn, radioloog](#)

[Canisius-Wilhelmina Ziekenhuis, Nijmegen](#)

* Dit artikel wordt ook gepubliceerd in Gamma.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.